

CENA 10 DIN

LETNA NAROČNINA 250.—
DIN. — TEKOCI RACUN
PRI KOMUNALNI BANKI
V LJUBLJANI ST. 60-KB-
5-2-367 S POSEBNO OZ-
NAKO: ZA NAŠO SKUP-
NOST.

SKUPNOST

Hasan Brkić

Problemi in perspektiva naših ekonomskih odnosov z inozemstvom

V zadnjih letih so v razvoju mednarodne trgovine in v sistemu mednarodnega plačevanja prišle do izraza pomembne spremembe. Te spremembe izhajajo iz povečane gospodarske aktivnosti v razvitih in nerazvitih državah. Razvite države so zlasti v Evropi dosegle močan porast proizvodnje in zaposlenosti, kar je neposredno vplivalo tudi na porast izvoza in uvoza. Velik del teh držav je odstranil ali ublažil težave v plačilni bilanci, ki so bile značilne za povojno obdobje, in dosegel visoko stopnjo notranje denarne stabilnosti. Veliko število nerazvitih držav pa si danes zelo prizadeva, da bi pospešile svoj gospodarski razvoj. To pa povzroča globoke spremembe v odnosih v svetovni razdelitvi dela, ki obstoje že od prej, in sicer ne samo med posameznimi državami in skupinami držav, temveč tudi med celotnimi celinami (Azija, Južna Amerika).

Taki odnosi in težnje v razvoju svetovnega gospodarstva so povzročili, da so postala aktualna nekatera vprašanja s področja mednarodnih gospodarskih odnosov: prvič odstranitev neekonomskih ukrepov, ki zavirajo svobodni razvoj mednarodne izmenjave, drugič, nadaljnje prilagajevanje mednarodne trgovine bolj svobodnim oblikam, ki predstavljajo izraz objektivnih teženj k uveljavljanju svetovnih tržišč, in tretjič, iskanje novih ustreznih oblik mednarodnega finansiranja in plačevanja, ki niso pomembne samo za nerazvite države, temveč pomenijo neobhodni element tudi za svetovno ekonomsko stabilnost in za razvoj svetovne izmenjave.

Izmenjava z državami zahodne Evrope

Omenjena gibanja v razvoju svetovnega gospodarstva določajo splošno smer tudi našim gospodarskim odnosom z inozemstvom.

Jugoslavija je zlasti v zadnjih dveh letih razvila s dvostranskimi pogodbami široke gospodarske vezi in sodelovanje. Naše možnosti in perspektive gospodarskih vezi je treba gledati v okviru posameznih ekonomsko geografskih in valutnih področij. To je potrebno zato, ker se omenjene splošne težnje izražajo v posameznih področjih v specifičnih oblikah.

Najpomembnejši del naše izmenjave odpade na evropske države. S temi državami smo ustvarili tudi druge oblike gospodarskega sodelovanja (finančne pogodbe, tehnično sodelovanje in kooperacija itd.). Zato je razumljivo, da ima evropsko tržišče za nas velik pomen. Tu naletimo na različne probleme v zahodni in v vzhodni Evropi.

V l. 1954 je od skupne vrednosti našega izvoza odpadlo na tržišče zahodne Evrope 77%, v l. 1955 pa 62%, medtem ko za letos računamo 56%. To pa glede na povečanje našega izvoza ne pomeni težnje absolutnega zmanjšanja. Tako gibanje izvoza je določalo tudi naš uvoz kakor tudi druge oblike gospodarskega sodelovanja.

Naši odnosi z zahodnoevropskimi državami se razvijajo na podlagi dvostranskih sporazumov, ki vse-

Hasan Brkić

bujejo vse tiste elemente, ki so značilni za tako vrsto odnosov. Gospodarski odnosi in izmenjava med zahodnoevropskimi državami pa dobivajo vse bolj multilateralne¹ značbe, kar v določeni meri vpliva tudi na vse druge države, partnerje zahodne Evrope, ki so izven zahodnoevropskega multilateralnega mehanizma.

Zmanjšanje omejitev med zahodnoevropskimi državami

Zahodna Evropa predstavlja danes enotno obračunsko področje. Medsebojni saldi v izmenjavi se izrav-

¹ Za razliko od pogodbe ali sporazuma, v katerih sodelujeta samo dve državi, so multilateralne tiste pogodbe ali odnosi, v katerih sodeluje več držav pod enakimi pogoji.

navajo na multilateralni podlagi v zlatu ali v kreditih evropske plačilne unije. Plačevanje z zlatom dobiva vse bolj pomembno mesto, kar vidimo iz naslednjega prikaza:

	zlato	kredit
1950—51	27%	73%
1951—52	60%	40%
1952—53	75%	25%
1953—54	112%	12%
1954—55	122%	22%

Da bi dosegli čim bolj ugodne pogoje za medsebojno izmenjavo, se po EPU izdelali poseben kreditni mehanizem, katerega delovanje kažejo naslednje številke iz obdobja od 1. julija l. 1950 do 30. julija l. 1955:

V milijonih dolarjev

	dan (+) ali sprejet (-) kredit	plačano (-) ali sprejeto (+) zlato	plačano od ZDA za vsako državo EPU
Avstrija	+ 1,0	+ 28,7	— 45,0
Belgija-Luksemburg	+ 182,3	+ 567,2	
Danska	— 122,7	— 115,1	
Francija	— 148,9	— 631,7	— 89,1
Nemčija	+ 533,5	+ 884,4	
Grčija		— 49,9	— 152,7
Island	— 4,6	— 4,4	— 11,2
Italija	— 182,7	— 268,7	
Holandija	— 182,8	+ 247,9	
Norveška	— 117,3	— 87,7	
Portugalska	— 0,2	— 10,2	
Svedska	+ 9,0	+ 45,2	
Švica	+ 123,8	+ 226,4	
Turčija	— 55,0	— 225,5	— 68,9
Anglija	— 275,9	— 272,5	

V zvezi z odstranitvijo omejitev je treba omeniti tudi sporazum o medsebojnem arbitriranju, v katerem sodeluje 10 zahodnoevropskih držav. Na podlagi tega sporazuma opravljajo pooblašene banke ustreznih držav med seboj neposredno arbitražo za vrsto poslov. Tak mehanizem omogoča dejstvo, da so se tečajni valut držav udeleženk drug drugemu tako približali, da se danes malenkostna odstopanja od paritete.

Posamezne zahodnoevropske države so še pri odstranjevanju deviznih omejitev še dalje. Zahodna Nemčija je vzpostavila omejeno konvertibilnost¹ svoje valute za vsa področja razen za dolarsko, Belgija je zelo sprostila režim gibanja kapitala itd. Podobne težnje k konvertibilnosti se kažejo tudi v sterlinškem pod-

(Nadaljevanje na 2. strani)

¹ Valuta neke države je konvertibilna, če se lahko svobodno zamenjuje za valute drugih držav.

(Nadaljevanje s 1. strani)

ročju. Velika Britanija je od leta 1954 dalje odstranila vrsto omejitev, ki so zavirale konvertibilnost funta v izvedolarskem področju tako pri tekočih poslih kakor tudi pri transakcijskih kapitala. Treba je omeniti še nekatere pojave v mednarodnem plačevanju. Posamezne zahodnoevropske države so začele sklepati mnogostranske sporazume s tretjimi državami izven EPU, ki ne morejo izvajati konvertibilnosti svojih valut in širše liberalizacije izvoza in uvoza. (Haaški klub določa tak mnogostranski sporazum Brazilije z vrsto drugih držav.) Na podlagi takih sporazumov lahko države udeležke svoje pozitivne dvostranske salde spreminjajo v valute svojih evropskih partnerjev. Takli sporazumi nedvomno prispevajo k razširitvi izmenjave. Značilno je, da so podpisniki takih mnogostranskih sporazumov tiste države, ki imajo večjo konkurenčno sposobnost na svetovnem trgu (Zahodna Nemčija). Na podobnih načelih so nedavno ustanovili »Kairski klubi«.

Multilateralne oblike plačevanja v zahodni Evropi so zasnovane na odstranjevanju kvantitativnih omejitev v izmenjavi, tako da je režim liberalizacije obsegel pretežen del izmenjave med zahodnoevropskimi državami.

Jugoslavija je po dvostranskih sporazumih v glavnem dosegla liberalizirani položaj v vrsti zahodnoevropskih držav. Nadaljnji korak v tej smeri bi pomenilo določeno gibanje v smeri multilateralnosti. Prednost takih odnošajev se kaže v možnosti bolj naravnega in bolj ekonomičnega gibanja izvoza in uvoza. Seveda pa se to vprašanje postavlja v takih okvirih, ki bi ustrezali konkretnim odnošajem med našo in zahodnoevropskimi državami. Razume se, da se moramo tudi mi aktivno prilagajevati tem procesom in razvijati tiste oblike medsebojnih odnosov z zahodnoevropskimi državami, ki ustrezajo koristim našega narodnega gospodarstva in povečanju medsebojne izmenjave.

Perspektive izmenjave z državami vzhodne Evrope in ZDA

Normalizacija odnošajev z državami vzhodne Evrope je razširila možnosti naše zunanje trgovine in naših zunanjegospodarskih odnosov. Razen trgovskih sporazumov smo s temi državami sklenili tudi vrsto drugih, finančnih in tehničnih sporazumov. Lani je izvoz v te države znašal 10% skupnega izvoza, letos pa računamo do 20%. Struktura izmenjave, zlasti z ZSSR in Poljsko, deluje pozitivno v smeri olajšanja težav pri nabavah, ki smo jih poprej opravičevali v dolarskem in šterilinskem področju. Stopnja razvoja naše izmenjave z državami vzhodne Evrope predstavlja že danes vprašanje, kako doseči multilateralne sporazume na področju plačevanja z dvema ali več državami, da bi veljavni dvostranski odnosi postali bolj gibčni in da bi se s tem omogočilo bolj naravno gibanje izmenjave v okviru širših tržišč. So pomembne možnosti za sodelovanje in kooperacijo posameznih gospodarskih vej med našo državo in vrsto držav vzhodne Evrope. (Madžarska, ČSR in ZSSR.)

V okviru držav vzhodne Evrope se na področju proizvodnje in izmenjave ustvarja širši program integracije. Ta program se odvija na podlagi vsklajevanja dolgoročnih programov razvoja, koordinacije razvoja posameznih gospodarskih vej, specializacije proizvodnje, kooperacije v procesu proizvodnje itd. V medsebojni izmenjavi se ustvarjajo dolgoročni aranžmaji, ki pa še vedno nosijo pretežno dvostransko obeležje. Oblike in metode teh širših oblik sodelovanja, ki je že do zdaj doseglo širši obseg, se razvijajo pod pogoji mednarodne napetosti in določenih medsebojnih odnosov. So realna znamenja, da se bodo v novem položaju oblike tega sodelovanja vskladile s specifičnimi pogoji in potrebami gospodarskega razvoja vsake države.

Za našo zunanjo trgovino in splošne gospodarske odnose ima dolarsko področje poseben pomen. Tu gre v prvi vrsti za naše odnose z ZDA. Dolarski deficit ni

značilen samo za našo državo. S temi težavami se bori tudi mnoge bolj razvite države, zlasti v zahodni Evropi. Dosedanje oblike gospodarskega sodelovanja z ZDA so omogočale, da smo v določenih oblikah reševali problem dolarskega deficita. Današnji pogoji pa dajejo možnosti za iskanje novih dolgoročnih oblik sodelovanja, ki bi zagotavljale krepitev našega izvoza v dolarsko področje, po drugi strani pa tudi naš uvoz, zlasti kmetijskih pridelkov. Dolgoročnost gospodarskih odnosov z ZDA ima dvojni pomen. Prvič, preskrbovanje naše države z ameriškimi kmetijskimi presečki za kritje rednih potreb in za ustvarjanje potrebnih rezerv, in drugič, povezovanje teh aranžmajev s financiranjem gradnje določenih objektov, katerih proizvodnja bi pozitivno delovala na odstranjevanje težav v dolarski bilanci. Vlada ZDA danes proučuje možnosti za ustvarjanje dolgoročnih sporazumov s posameznimi državami. Tako zunanjegospodarsko usmeritev lahko ocenimo samo kot pozitivno.

Finansiranje nezadostno razvitih držav

Iz tega kratkega pregleda se vidne spremembe v materialnih pogojih in sistemu svetovne izmenjave. Zapolnjeni mednarodni bilateralni mehanizem¹ se spreminja v smeri multilateralizma in konvertibilnosti. Odstranitev težav v plačilni bilanci je v mnogih državah prispevala k temu, da so glavne svetovne valute postale danes konvertibilne v širšem okviru mednarodnih poslov. Take težnje v razvoju svetovne trgovine pa nas nujno silijo, da se jim prilagodimo, kar bo nedvomno pozitivno vplivalo na znižanje domačih stroškov proizvodnje in na ustvarjanje bolj logičnih paritet med notranjimi in zunanjimi cenami, kakor tudi na normalnejša gibanja v izmenjavi s posameznimi področji. To bo nedvomno dolgoročen proces. Naša splošna ekonomska politika bo v prihodnjem obdobju omogočila, da se začnemo prilagajevati takim oblikam, ki ustrezajo našim pogojem. Take spremembe in prilagoditve omogočajo porast naše izmenjave, na katero moramo tako po obsegu kakor po strukturi gledati kot na nenavadno pomemben element za notranje proporce in ekonomsko stabilnost.

Za sodobni razvoj svetovnega gospodarstva ima poseben pomen problem financiranja nezadostno razvitih držav. Napredne težnje za liberalizacijo in multilateralizmom, ki pomenijo pomemben činitelj v razširjanju svetovnega tržišča, prihajajo navzkriž z omejenimi kupnimi možnostmi tržišča nezadostno razvitih držav. Nimamo še ustreznega mehanizma za financiranje nerazvitih držav. Razvoj splošnega položaja v svetu pa prispeva k iskanju ustreznih rešitev. Da bi zagotovila svoj bodoči gospodarski razvoj, računa tudi naša država z dodatnimi sredstvi iz inozemskih finančnih virov. Izkoriščanje teh sredstev je možno v dveh oblikah. Inozemska sredstva naj bi služila kot dopolnitev domačih sredstev v financiranju posameznih projektov. Ta oblika delnega financiranja pa postaja nezadostna,

¹ Medsebojna povezanost držav na temelju dvostranskih sporazumov.

zlasti kadar gre za financiranje večjih projektov. V naši državi imamo izredne možnosti za razvoj proizvodnje barvaste metalurgije (aluminij in baker), hidroenergije itd. Če bi mobilizirali ta naravna bogastva v možnem obsegu, bi se naš položaj v svetovni izmenjavi bistveno spremenil in bi pripomogel k dokončni odstranitvi težav v plačilni bilanci. Ustvaritev takih projektov pa je vezana s kompletnim financiranjem. Plašma inozemskih sredstev bi bil zelo koristen tudi za naše partnerje, ker gre za najbolj pomembne proizvode svetovne izmenjave. Če bi poleg tistih, ki so že ustvarjena, bodisi da so to lastna ali pa kreditna, ustvarili na tej podlagi za prihodnje obdobje še finančna sredstva v znesku okrog 300 milijonov dolarjev, bi odprli široke možnosti za še hitrejši gospodarski razvoj naše države in za njeno čim širšo udeležbo v svetovni izmenjavi.

Namen teh sredstev bo določil perspektivni program. Ta program bo obsegal dopolnitev poprej začrtih objektov, devizno financiranje tistih objektov, ki so določeni z natečajem leta 1955, rekonstrukcije in racionalizacije v raznih gospodarskih vejah in pa tiste objekte, ki so določeni že v samih pogodbah.

Južnoevropsko sodelovanje

Srednji in Daljni vzhod ter Južna Amerika predstavljajo važno področje naših gospodarskih zvez. Naša industrija se že z uspehom pojavlja na teh področjih, toda treba bo še take organizacijskih kakor tehničnih naporov, da bomo razširili in okrepili naš izvoz v tej smeri.

Regionalno južnoevropsko sodelovanje postaja vse bolj pomembno. Razvoj sodelovanja v takih okvirih pa ni pomemben samo s stališča zainteresiranih držav, temveč tudi s stališča evropskega gospodarstva v celoti. Zagotovitev hitrejšega razvoja južnoevropskih držav pomeni v današnjih pogojih, ko se odpirajo bolj realne perspektive za široko evropsko sodelovanje, vreden činitelj evropske gospodarske stabilnosti. Vrsta regionalnih projektov, ki so jih izdelali gospodarski strokovnjaki Jugoslavije, Grčije, Turčije in Italije (v kmetijstvu, prometu, energetiki, vodnem gospodarstvu itd.) so pokazali velike potencialne možnosti gospodarskega razvoja tega področja. Evropska ekonomska komisija je na svojem posebnem zasedanju pozitivno ocenila potrebo takega sodelovanja. Ustvaritev vrste projektov v omenjenem področju bi bilo mogoče najbolj uspešno reševati v regionalnih okvirih in naš perspektivni plan mora upoštevati to dejstvo. Danes se odpirajo realne možnosti za ostvaritev regionalnih mehanizmov na področju izmenjave, proizvodnje, kooperacije in raznih oblik tehničnega sodelovanja. Tak tip regionalnega sodelovanja predstavlja tudi v drugih področjih (n. pr. v nordijskih državah) naprednega činitelja v gospodarskem razvoju. Razvite države, tako vzhodne kakor zahodne Evrope, imajo poseben interes za financiranje posameznih regionalnih projektov, zlasti na področju kmetijstva, energetike, prometa, kovin itd.

Ustvaritev širše oblike gospodarskega sodelovanja in proces integracije, ki je značilen za povojni evropski razvoj, upoštevajoč pri tem deformacije, ki izhajajo iz blokvske politike, pomeni napredno in nujno težnjo, ki jo vsiljuje današnja stopnja razvoja proizvodjalnih sil. Take oblike sodelovanja omogočajo bolj racionalno izkoriščanje proizvodjalnih sil, proizvodnje na podlagi bolj racionalnih stroškov, specializacije proizvodnje, razširitev mednarodnega tržišča itd. Take delovanje širšega sodelovanja pa zahteva, da se le-te razvija na podlagi enakopravnih odnosov med državami na spoštovanju njihove neodvisnosti in na upoštevanju specifičnih pogojev in potreb splošnega gospodarskega razvoja zlasti zaostalih držav. Jugoslavija je, izhajajoč iz lastnih gospodarskih koristi kakor tudi iz splošne koncepcije o mednarodnem sodelovanju, pripravljena pomagati vsaki iniciativi in naporu v smeri takega mednarodnega sodelovanja.

UREDNIŠKI ODBOR »NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vratuša, Todor Vujašinović, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gligorov, Ašer Deleon, Milun Ivanović, Petar Ivičević, Jovan Janković, Jovan Marinović, Ljubisav Marković, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Janko Smole, Zdenko Has, Nikola Cobelić.

Predsednik uredniškega odbora:
Kiro Gligorov.

Glavni in odgovorni urednik:
Ljubisav Marković.

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO:

Ivo Klemenčič, Vasja Kogej, Viktor Kotnik, Mile Smolinsky, Pavle Zaucer.

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo:
Pavle Zaucer.

² Ukinitvev omejitvev.